

MUSEITIDNINGEN

Medlemsblad för Råå museiförening

Agda Petersson Kropp f. 1875 och Anna Beata Magnusson f. 1877.

I DETTA NUMMER:

- ◆ Råå museums kvinnogrupp
- ◆ Anna Petronella Möller på Skeppargården
- ◆ Mina anmödrar på Råå
- ◆ Det sitter i väggarna på Långgatan 49

Ordföranden har ordet

Säsongen 2023 blev en bra säsong för Råå museum. Antalet medlemmar och besökare ökade, likaså antalet guidade grupper. Museets olika aktiviteter lockade både rååbor och längre ifrån kommande gäster, bland andra en hel del danska besökare. Allt detta bidrar till ett tillfredsställande ekonomiskt resultat.

Höstmötet

Höstmötet blev mycket välbesökt. På programmet stod ett föredrag av Calle Sundewall, som har samlat in ett stort material om Ålabodarnas historia – både bilder och fakta. Vi fick en mycket intressant redogörelse för hur samhället växte från en liten by med ett fåtal hus till ett viktigt fiskeläge och en betydelsefull skuthamn.

Julmarknaden

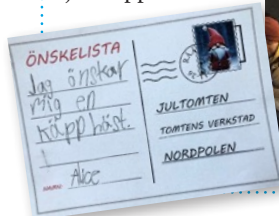
I höstens tidning redogjorde jag för vad som museet arrangerade under sommaren, men detta till trots – årets viktigaste aktivitet var JULMARKNADEN. Vilken succé det blev! Efter det att Magnus Johanssons trumpet-spel klingat färdigt strömmade besökarna in på museet för att fynda julsaker och njuta av den gemytliga stämningen. Nytt för denna gång var att det såldes olika sorters inlagd sill i museets nybyggda fiskebod levererad av Fiskrökeriet på Ättekulla. Det var strålande åtgång på burkarna. Mycket populär var också tomten i styrhytten. Barnen kom och skrev önskelistor som de lämnade till tomten. De önskade allt ifrån dockor, bilar och lego till ny mobiltelefon. Ja, en vuxen man lämnade sin önskelista på vilken det stod "En Tesla". Kanske en lite svärinslagen julklass!

Det var otroligt många besökare på museet denna dag. Man handlade julsaker och inlagd sill, tog lotter, köpte grillad korv, glögg eller kaffe, och för museet blev det ekonomiska resultatet mycket positivt. TACK TILL ALLA ER SOM PÅ OLIKA SÄTT SPONSRADE VÅR MARKNAD och tack till alla trevliga julmarknads-besökare!

Det stulna prisma

En dag i januari ringde en man till museet och berättade att han visste var prisma som stals för tre år sedan fanns. Nu ville han se till att det överlämnades till museet. Vi var två man som åkte i väg och mycket riktigt – där fanns prisma! Nu är det på museet, och ett av vinterns projekt för jobbgruppen är att montera in det i en nyutvecklad modell av Råå fyr. När detta är klart kan man följa utvecklingen av nuvarande Råå fyr från 1907, som då drevs med fotogen, till dagens fyr, i vilken det är modern teknik med lysdioder, LED, som står för ljuset.

Årets utställning

Råå var under flera decennier runt förra sekelskiftet ett stort fiskeläge och en viktig skuthamn, och ofta tänker man då på männens betydelse för denna mycket positiva utveckling. Men det fanns så klart också många driftiga och duktiga kvinnor som kom att betyda mycket för samhällets framgång. De hjälpte till med att böda och rensa garn, sålde fisk, bildade olika bolag, startade små affärer men skötte också hem och familj med allt vad det innebar – ofta under många långa dagar då männen var hemifrån på fisketurer eller arbetade på skutor långt bort i världen. Kvinnors arbete var ofta tungt och slitsamt från tidiga morgonen till sena kvällen. Det vill sommarens utställning ”STARKA KVINNOR PÅ RÅÅ” belysa.

Träffpunkt för rååborna – vuxna såväl som barn

Museet ordnar olika aktiviteter under sommarmånaderna och dessutom varje höst och vår söndagsaktiviteter såsom föredrag, filmvisningar m.m. som på olika sätt berättar om Råå förr i tiden. Beroende på ämnet för dagen varierar antalet besökare, men vår önskan är att fler skall komma – allt för att museet skall vara en mötesplats

för intresserade. På museet finns en mängd tävlingar och våra söndagsaktiviteter för barn. Dessa finns tillgängliga under hela den öppna säsongen, men används framför allt under Höst- och Sportlovskul, då många barn kommer till museet för en rolig dag.

Museet hyr gärna ut cafédelen till föreningar eller liknande för möten/sammanträden. Tag kontakt med museet tel. 042-26 11 31 eller någon i styrelsen för vidare information.

Bidrag och ekonomi

Att driva museet kostar pengar. Det krävs ständiga renoveringar och ibland investeringar i större projekt. Tack vare ekonomiskt bidrag från Helsingborgs kommun, Skånska Redares Understödsfond, Helsingborgs Fartygsbefälhavares Sällskap, flera andra sponsorer, intäkter från medlemskap, entréavgifter, guidningar, aktiviteter med mera ordnade av museet så går det att driva verksamheten. Styrelsen, med under året 10 protokollförda sammanträden, arbetar intensivt för att få ekonomin att gå ihop. Det hade aldrig fungerat utan allt ideellt arbete från styrelse, jobbgång och andra viktiga krafter. Ett stort tack till alla er som lägger ner en stor del av er fritid för att RÅÅ MUSEUM FÖR FISKE OCH SJÖFART skall fungera så fint som det gör och dessutom vara en viktig mötesplats för rååborna. MEN – jag är säker på att det finns flera personer som vill vara med och hjälpa till på museet och vara delaktiga i vårt härliga gäng. Det kan vara allt ifrån praktiskt arbete till att hjälpa till vid olika aktiviteter. Hör av er till museet!

*Hans-Ingvar Green
Ordförande*

Råå museums kvinnogrupp

Hösten 1989 startade Siv Olsson och jag en kvinnogrupp på Råå museum. Vi var arbetskamrater på kvinnokliniken. Siv var djupt engagerad i museet, styrelsemedlem, guide m.m. (se museitidningen MT nr 2 2022). Vi kom till att tala om att hur intressant det än var med fiskarnas och sjömännens slit och äventyr så var vi nyfikna på hur kvinnorna levde i gamla tider.

Siv fick styrelsens godkännande och så samlade vi ihop intresserade kvinnliga medlemmar i museiföreningen. De som var med var så vitt jag minns Anne-Marie Andersson, Birgitta Berling, Bodil Holmquist, Signhild Jonasson

(se MT nr 2 2000), Kerstin Jönsson, Barbro Kronvall, Eva Olsson (se MT nr 2 1996), Ruth Olsson, Kerstin Orsing (en kort tid) och Marianne Wittgren. Vi träffades några gånger i terminen på museet.

Målsättningen

Ur museitidningen nr 1 1990:

"Målsättningen är att öka vår egen kunskap om kvinnors liv och arbete i det gamla Råå, samt att dokumentera våra resultat och ordna en liten utställning på museet så småningom. Vi gräver där vi står och har börjat att:

1. leta efter föremål av intresse att lyfta fram ur museets gömmor,
2. intervjua äldre kvinnor bl. a. om deras mödrar och mormödrar.
3. söka i kyrkböckerna efter fakta angående barnadödlighet och kvinnors sjukdom och död. I Sydamerika före Columbus fanns en gudinna till vilken man bad för män som dött i strid och för kvinnor som dött i barnsäng. Hos oss finns en minnessten över män som havet tog, men vi talar inte ofta om kvinnors öden, om deras styrka och mod."

Utställningar

Det blev en liten utställning och det blev flera. Vi fick ofta disponera montern ovanför trappan på övre däck, den som fortfarande ibland kallas kvinnomontern. Här ställde vi ut kläder från 1800- och tidigt 1900-tal, och en sommar var det skor som gällde.

En fin utställning visade s.k. Sailor's gifts, alltså ting som sjömännen hade tagit med hem från sina resor. Det var t.ex. engelskt porslin, snäckor och exotiska föremål från Afrika och Asien, som lånades in från diverse hem på Råå.

Vi ordnade också skärmutställningar, bl.a. om affärer som drevs av kvinnor. Vi redovisade dödsorsakerna (för både kvinnor och män) år 1850 och år 1900, liksom åldern för barnafödande förr.

Kvinnögöra

Ett evenemang, som även andra kvinnor än de gruppaktiva hjälpte till med, var "Kvinnögöra" en sommarsöndag flera år i rad. Då klädde vi oss i kläder som liknade sekelskiftets och visade olika kvinnosysslor. Jag minns att jag bakade munkar på ett gammalt järn. Vi bjöd på dem och andra gammaldags kakor med kaffe och rårörd jordgubbssaft. Konstigt att vi inte tog betalt kan man tycka idag.

Vi stoppade strumpor, strök med strykjärn utan elektricitet, sydde lapptäcke, knypplade, malde skånsk senap med kulan, lagade fiskegarn m.m.

Skriftlig dokumentation

År 1996 publicerade vi stolt det 60-sidiga häftet "Kvinna på Råå". Här beskrev vi hur man lagade mat och ordnade fester i gamla tider och hur barnen hade det i lek och vardag. Skrock och vidskeplighet och gamla seder vid dop, bröllop, kyrktagning och begravning kunde vi också berätta om, allt detta med hjälp av de intervjuer som Nordiska museets fil. kand. Rut Liedgren (se MT nr 1 2000) gjorde 1944 och 1946.

Ett tiotal kvinnliga näringsidkare porträtterades. Några nya intervjuer med äldre kvinnor liksom de medicinhistoriska data som nämnts och ett avsnitt om "kvinnorätt" avslutade boken. "Kvinna på Råå" finns att läsa på museet.

Efter omkring tio års tid ebbade intresset för kvinnogruppen ut. Hälften av medlemmarna avled eller flyttade. Kvinnögöra blev kulturdag som blev Råå-kul.

Kvinnor och män arbetar tillsammans för vårt fina museum. Under våren ska vi hjälpas åt med sommarutställningen "Starka kvinnor på Råå".

Elsa Lena Ryding

Mina arv

När man bor i ett hus som gått i arv i generationer är det lätt att föreställa sig hur livet kan ha varit för dem som kom före en. Gamla brev och fotografier, anteckningar i kyrkböckerna samt möbler och föremål från förr hjälper till att verklighetsförankra fantasierna.

Min farmors mor Bengta Hansdotter Möller föddes år 1840 i huset som vi bor i. Hon dog också där, bara 42 år gammal. Jag har ofta fantiserat om vad hon tänkte och kände, när hon rörde sig i de rum som jag rör mig i. Särskilt 1978, då jag fick mitt fjärde barn, föreställde jag mig hur hon hade det när hon hundra år tidigare var gravid och födde sina

sista barn år 1878. Hur hon lagade mat i vårt kök, om än förändrat, hur hon tog hand om ungarna.

Farmors mormor och farmors mormors mor
Farmors mor var sina föräldrars tredje barn, men det första som överlevde spädbarns-åldern. Hon fick antagligen namnet Bengta

smödrar på Råå

Kaptensgatan 10 som enligt familjetraditionen ska vara byggt omkring 1838-1839. Obs möllan t.v. i bild.

efter sin mormor Bengta Olasdotter. Jag blir rent förskräckt när jag hittar den äldre Bengta (1775 - 1828) med make Jöns Jönsson, Råå, och upptäcker att paret fick 10 barn på 16 år, varav bara tre blev vuxna. De andra små dog alla under sitt första eller andra levnadsår. Familjen bodde på Pålstorps gård. Den yngsta, flickan Cecilia, föddes 1816 och gifte sig 1835 med Hans Persson, som köpte tomten inom Råå nr 2 och lät bygga vårt hus, ett bryggghus och en stallänga och dessutom Råå mölla. Det var som en liten bondgård med mark ända ner mot Jungmansgatan.

Cecilia fick tidigt en mycket stor kista för sin utrustning. Den står på vår vind med namnet "Cecellia Jöns Doter 1827" påmålat (se nästa uppslag). Jag förvarar extra täcken och kuddar i den. Paret Hansson/Jönsdotter flyttade in i huset på nuvarande Kaptensgatan 10 (förut Hamngatan 48) senast 1840, för det året finns huset med på en karta över kvarteret.

Enligt familjetraditionen ska det vara byggt omkring 1838 eller 1839, men exakt när framgår inte av gamla handlingar. Det var vanligt att ett nytt hus byggdes åt förlovade

eller nygifta par. På den tiden fanns det plats att, som man säger idag, *"förtäta bebyggelsen"*.

Hög barnadödlighet

Jag hade hört att farmors mor Bengta var äldst av syskonen, men det visar sig inte riktigt stämma. Cecilia Jönsdotter födde barn 1837 (Jöns Petter) och 1838 (Christina). Både småttingarna dog 1839. Hur känns det att få sitt tredje barn på fyra år när de två första har dött? Blev lilla Bengta överbeskyddad? Eller var det svårt att våga knyta an till henne? Därom vet vi ingenting. Cecilia födde nio barn varav sex blev vuxna. Sofia Maria, sjunde barnet, avled också vid ett års ålder. Det syns i kyrkböckerna att barnadödligheten var hög under 1800-talet. Spädbarnsdödligheten, dvs död före ett års ålder, kan räknas till 118 per 1000 levande födda 1850-54 i Raus församling och år 1900-04 104/1000 födda.

Vi kan jämföra med 1947 då det var 25/1000 som dog späda och i nutid 1,85/1000 födda år 2021. Man döpte sina barn snarast möjligt. Om den nyfödde var svag kunde (och kan väl fortfarande) en döpt lekman utföra nöddop. Barnmorskorna tog ofta detta på sig.

Rååborna nämner ofta sin kristna tro i bevarade brev. Det kunde vara en tröst för föräldrarna att tänka sig det oskuldsfulla lilla barnet hos Gud och hans änglar i himlen. En tröst, men kanske en klen tröst. När barnet är lite större blir sorgen också ofta svårare. År 1877 skriver Sophie Winblad till sin syster Hanna Möller (Bengta Möllers svägerska): "Snälla Syster förgät icke di små kullarna på Kyrkogarden de små barnen är alltid i mina tankar fast Min Gube säger till mig att vi icke skall misuna dem att vara så lyckliga och nöjda fria från alla lifvets vedermöden". Sophie hade samma år förlorat sina två minsta barn, sex och två år gamla. Hon befann sig som medföljande hustru på skeppet Galatea som ankrat vid Helsingfors. Antagligen har hennes "gube" och andra tyckt att hon behövde skingra tankarna med en resa.

Bengtans uppväxt

Bengta fick säkert gå i skolan åtminstone några år. Både flickor och pojkar fick börja skolan. Hon lär ha börjat 1847 i den gamla skolan från 1826, belägen på Långgatan. Sedan bör hon ha flyttat med de andra

Kistan på vår vind med
Cecellia Jöns Doter 1827
påmålat.

Bengta Möller

barnen till den äldsta delen av nuvarande Råå södra skola utanför vallen. Den stod färdig 1849. Vid åtta års ålder sydde Bengta en märkduk med siffror, bokstäver och religiösa motiv som Adam och Eva med ormen.

Märkduk sydd av Bengta vid 8 års ålder.

Den blev inte riktigt färdig. Kanske var skolterminen slut innan den lilla tösen hann avsluta sömnaden. När Bengta inte var i skolan fick hon säkert hjälpa till med småsyskonen. Det blev ytterligare sex barn i familjen. En liten tös dog späd under koleraåret 1850. De andra fem levde till vuxen ålder.

Mor Cecilia bör ha lärt Bengta hur man sköter ett hushåll, tvättar, syr, lagar och bevarar mat m.m. Det kom väl till pass när hon 1867 gifte sig med den unge sjökaptenen Peter (Petter) Möller, yngre bror till den sedermera välkände "kungen av Råå" (se Museitidningen nr 2 2022). Nu blev maken Bengtas förmyndare. Eftersom han var till sjöss långa tider fick hon ändå ta många egna beslut därhemma.

Kvinnors rättigheter och möjligheter

Vilka möjligheter hade en ung kvinna på 1860-talet? Hon hade sedan 1845 lika arvsrätt som sönerna i familjen. Bengta hade varit myndig från 25 års ålder enligt en lag från 1864, men förlorade alltså sin självständiga ställning vid giftermålet. Hon hade ingen rösträtt. Hon kunde inte fritt förvalta sin egendom. Det var maken/fadern som stod som barnens vårdnadshavare och förmyndare. Hennes rättigheter och möjligheter att utöva ett yrke var begränsade även efter lagen om näringsfrihet 1864. Högre utbildning utöver folkskolan var kanske sällan aktuellt vid den här tiden på Råå, men var i de flesta fall inte heller öppen för kvinnor. Så vad skulle en stackars flicka göra? Det bästa var troligen att bli bra gift. Som hustru till en fiskare, sjöman eller hantverkare kunde hon bilda ett team med mannen som formellt överhuvud, men där hon hade hus och hem och barnuppfostran att ansvara för. Mannen såg till att tjäna tillräckligt med pengar på sin verksamhet, där också hustrun kunde vara aktiv.

Bengta med Anna och Hans

Fertiliteten

Frukt samma par fick många barn. Amningen, som gärna förlängdes, brukar kunna begränsa antalet till en graviditet vartannat år. Man kan se i kyrkoböckerna att de flesta äktenskap ingicks när kvinnorna var i tjugofemårsåldern, inte i tonåren, så det begränsade barnantalet något. Med ökande ålder blir kvinnor mindre fertila och får oftare missfall. Då blev det längre mellan barnen, men oftare av någon anledning tvillingar. Att vissa par fick färre barn kan bl.a. bero på att männen var till sjöss långa tider. Andra kanske tillämpade den enda tillgängliga halvbra metoden - avbrutet samlag. Det kunde vara mannens ansvar, men alla fixar inte det även om de vill. Det kunde också vara kvinnans ansvar att

observera tecknen och putta undan maken i tid, enligt vad äldre kvinnor berättat för mig på sjukhuset (men de var från Helsingborg, inte från Råå).

Ofrivillig barnlöshet drabbade också en del. Det kan inte ha varit roligt när det kryllade av ungar överallt. Stora familjer kunde dela med sig till barnlösa anhöriga. Anna Gudmundsson, född 1870: "Min fostermor va syster till min mor, å min fosterfar va bror till min far. Vi va sex barn, å så hadde di inga barn, utan di tog mej."

Bengtas familj blir större

Bengta blev kaptensfru och slapp därmed det tunga arbetet med fiskeredskapen och annat som paret fick dela på i många familjer. Det

var nog att göra ändå i hushållet även om hon troligen hade mycket hjälp av modern och den ogifta systemen.

Under de första åren av äktenskapet bodde paret Möller på olika adresser på Råå. En liten Anna Cecilia föddes 1868, passande nog nio månader efter bröllopet. Sedan kom Hans Kristoffer år 1870 och två år senare skrevs i familjebibeln "en dödfödd son".

Därefter föddes Selma Regina 1875 och sist kom tvillingarna Knut och Nanny 1878. Knut, som enligt min fars moster Selma var "svagare", levde bara ett halvår. Bengta fick också sin del av sorg efter barn, men var inte lika grymt drabbad som sin mor och mormor. Fyra av sex födda barn klarade småbarnsåren. Då hade Bengta med familj flyttat tillbaka till sitt föräldrahem, när fadern Hans Persson avlidit 1874. Modern Cecilia ska enligt familjetraditionen ha bott kvar i den västra kammaren, vårt nuvarande lilla gästrum. Den ogifta systemen Christina bodde troligen också där. Åtminstone fanns hon där som hjälp när Bengta blev tuberkulossjuk och dog 1882, bara 42 år gammal. Mellan 1878 och 1883 dog även tre av Bengtas syskon i TBC. Den ende som blev gammal hette "morbror Per" och han och hans fru Nelly registrerades som fosterföräldrar till min farmor Nanny Mathilda efter moderns död.

Tuberkulosen skördar offer

Tuberkulos var en vanlig dödsorsak på 1800-talet och tidigt 1900-tal. Sjukdomen smittar gärna vid trångboddhet. De flesta familjerna på Råå hade inte så stora utrymmen att röra sig på. Flera barn och vuxna sov ofta i samma säng. Lungtuberkulos var vanligast, men sjukdomen kan visa sig på många ställen i kroppen. Sjukdomen kan läka ut med immunitet som följd eller leda till döden efter ett långsamt eller snabbare förlopp. Vi vet inte

hur länge kaptensfrun Bengta var sjuk. Jag kan bara föreställa mig hur hon till slut blev sängliggande, avmagrad och febrig, omskött av sin egen mor och syster. Kanske var äldsta dottern Anna Cecilia redan sjuk. Enligt min fars moster Selma magrade hennes storasyster av. Hon hade ett långt och vackert hår och de vuxna trodde att hon skulle må bättre om det klipptes av, att det drog för mycket kraft från tösen. Anna vägrade och dog året efter modern Bengta. Dessemellan avled Cecilia Jönsdotter. Den äldre kvinnan fick ingen specifik diagnos i dödboken. Det var vanligt att små barn och gamla människor angavs döda i "oangiven sjukdom". Dödligheten i de åldrarna var så hög att det omedelbara skälet kanske inte ansågs som så intressant.

Familjen bygger om och splittras

Kvar i huset fanns änkelingen, sjökapten Peter Möller, sonen Hans, 13 år och småtöserna Selma och Nanny, åtta och fem år gamla. Moster

Moster Christina

Christina stod för hushållet ännu någon tid. Selma blev fosterbarn hos sin farbror och faster, Fredrik och Hanna Möller, och lilla Nanny som tidigare nämndes hos sin morbror och moster. Kapten Möller satte igång med att bygga om huset inför uthyrning. Takstolen höjdes och två gavelrum inreddes. Man kom upp via en lucka med läm till övervåningen. Vi har faktiskt kvar en hasp för stegen i kökstaket. Köket fick en utbyggnad åt sydväst. Därefter klövs hela huset av innerväggar, så att en separat lägenhet kunde hyras ut. Den gamla murade spisen med bakugnen stängdes av och två järnspisar installerades, en på var sida om skiljeväggen. Det byggdes en källarhals för nergång utifrån, så att båda

familjerna fick tillträde till källaren, som ligger under den östra delen av huset. Halm-taket byttes ut mot tjärad papp. Brygghuset byggdes om till en enkel bostad. Ännu under min barndom och uppväxt hade vi två hyres-gäster - en i brygghuset och en i halva under-våningen. Flera utedass fanns förr på gården och själva tvättstugan i brygghuset hade dörr utåt för alla tre familjerna. Stallet revs också i den här vändan och en mindre tomt såldes av, nuvarande Kaptensgatan 8.

Efter denna omfattande ombyggnad kunde Peter Möller lämna sitt hem utan att det stod tomt och kostade pengar. Han tog sonen med sig så fort denne var konfirmerad och de anges avflyttade till Helsingborg 1884, men gick i själva verket till sjöss. Om Peter Möllers liv kan läsas i museitidningen nr 1 2016.

Hemmadotterns lott

Var blev den ogifta moster Christina av? Hon försvinner ur kyrkoböckerna, Som hemma-dotter hade hon inte haft någon egen försörjning utan var beroende av familjen. Fortsatte svågern att betala för hennes uppehälle? Det är som hon aldrig hade funnits...

Vi vet bara att Christina dog ganska snart, nämligen 1886 i Helsingborg, 39 år gammal och utan angiven dödsorsak. En ogift dotter eller syster kunde vara både en belastning och en tillgång. Ofta fick hon ta tjänst i ett annat hem där man behövde en piga. En dotter ur en "bättre" Rååfamilj kanske inte var aktuell för pigjobbet utan stannade i föräldra-hemmet. Hon måste få mat och kläder, men det är ingen tvekan om att hon fick arbeta för detta. Det var en naturlig sak att alla barn hjälpte till hemma och den ogifta dottern bara fortsatte med det, med ett ökande ansvar. Hade familjen en verksamhet så arbetade hon där. Det var hemmadottern som tog hand om föräldrarna när de blev gamla och sjuka.

Hon var vid den aktuella tiden myndig, till skillnad från den gifta kvinnan, och kunde så småningom, om ekonomiska möjligheter fanns, etablera sig som självständig yrkes-kvinna. I detta nummer av museitidningen tecknas bilden av hemmadottern Anna Möller, dotter till "kungen av "Råå".

När fil. kand. Rut Liedgren gjorde sin genomgång av husen på Råå kunde hon konstatera att det var hem där ogifta döttrar eller syskonpar bodde kvar som var mest gammaldags inredda. Frälsningssoldaten fröken Hanna Bengtsson, född 1891, berättar 1946 om Långgatan 39 B: *"Mor levde till för elva år sen. Då var hon 85 år. Å inget fick man göra, utan att hon skulle bestämma allt. Så ja ville ju vi skulle lägga in elektriskt ljus å modernisera en del. Men mor ville inte, utan allt skulle va som de hadde varit. Så här har bara varit elektriskt i tio år. Men köket ä ryslit gammalmodit å dålit. ... Ja har varken vatten eller avlopp inne. Å de är ju farlit obekvämt."* Fröken Bengtsson har åtminstone gott om plats på äldre dar. När hon växte upp var de 14 personer *"te mats ve klaffbordet i stugan"*.

Moster Selma

En annan hemmadotter var min fars moster Selma. När mina föräldrar tog över vårt hus 1949 var det moster Selma som ensam bodde där, fram till att hon ville flytta till Romare stiftelses ålderdomshem. Hon berättade mycket för min mor och även för Jan Davids-son och inte minst för Rut Liedgren som 1946 arbetade med kartläggning av de gamla husen på Råå för Nordiska Museets räkning. Selmas barndom kan inte ha varit lätt. Moderns och storasystemens sjukdom och död och förlusten av mormodern. Placeringen i en familj där hon inte riktigt trivdes, även om farbror och fasters intentioner var de bästa. Selma längtade efter sin far, men han kom

Selma och Nanny

inte tillbaka från sjön på nästan tio år. Det var vanligt att skeppen som gick i långfart blev borta i två år åt gången, men Peter Möller tycks ha valt att basera sig i Sydamerika, varifrån de bevarade breven kom. Han skrev till döttrarna och han skickade pengar, men

av någon anledning visade han sig inte.

Selma fick förstås lära sig konsten att hus-hålla och när fadern återvände 1894 var hon fullärd och skötte hemmet medan Nanny fick gå i flickskolan. Peter Möller blev kapten på skonerten Veritas från Helsingborg,

sedermåra Råå och gick i mera ”normala” rutten.

Nanny gifte sig 1904 och samma år gick sjöbussen i land. Nu fick Selma hushålla för honom förstås. Efter hans död 1928 kom brodern Hans hem till Råå. Han hade varit styrman och bl. a. skeppare på en hujångare i USA, där han bodde i många år. Nu fick Selma hushålla för sin bror. Männen försörjde henne förstås, men hon fick också en liten inkomst som fostermor till en föråldralös skolflicka, Margit Andreasson.

Moster Selma var inte den som gnådde. Hon var vänsåll och energisk. Hon lagade god mat och blev själv så småningom ganska stor. Jårnhandlare Holm berättade att järnaffären tidigt hade telefon som rååborna kunde utnyttja. Den fanns på kontoret innanför affären. Dörren var så smal att moster Selma måste gå sidledes in när hon skulle ringa. Hon var varmt troende och aktiv inom Emanuelskyrkan (metodisterna), bl.a. som söndagsskollårare. Hon for på metodist-

Selma med syskon

kongress kanske mer än en gång. En intrådesbiljett finns bevarad. Hon var ett stöd för min farmor Nannys familj där barnen ofta var hos moster Selma, även som vuxna. Nannys familj bodde i Raus plantering. Barnen Erik, Hildur och Signe tog en häst och en liten lätt vagn för att fara ut till moster. Skulle de bada i Rangströms badhus kom moster ner till stranden med en kaffekorg. Stortvåtten skötte hon åt sin syster i den gamla tvättstugan, där också vissa grannar ibland fick lov att tvätta, så länge moster Selma levde.

Det är nog så att kvinnor som inte födde barn hade mera energi kvar för insatser i samhället och att hemma-dötrarna underlåttade för många av sina slåktingar.

Elsa Lena Ryding

Söndagsskolan

*Kållor:
Arkiv Digital
Nordiska museets kartläggning
1944 och 1946*

Det sitter i VÄGGARNA

Långgatan 49 - nu Tanagatan 5 & 7

Att vara fiskare eller sjöman var riskfyllt. Många kvinnor och barn på Råå fick uppleva att deras make/far omkom till sjöss.

Och så var det familjeförsörjare som dog tidigt i någon sjukdom.

Efter första världskriget härjade "spanskan" och flera insjuknade och dog här på Råå. Änkorna fick slita hårt för att klara familjens försörjning. Släktingar var ofta behjälpliga, men de flesta fick skaffa eget arbete eller starta eget företag.

Här följer en berättelse om ett sådant kvinnoöde.

Ivan och Astrid Bruce

1915 köpte det unga paret Ivan Bruce, f. 1885, och Astrid Olsson, f. 1890, huset på Långgatan för 3000 kr. De hade då varit gifta i 4 år och fått sönerna Bengt f. 1912 och Yngve f. 1916.

Ivan var skeppstimmerman och paret ville nu bygga sig en framtid tillsammans.

Ödet ville annorlunda. 1918 insjuknar Ivan i influensa och lunginflammation och dör. Han blev ett offer för den pandemi som härjade i stora delar av världen och som fick

Ivan och Astrid bröllopsfoto från 1911.

Ivan och Astrid ägde huset på Långgatan från 1915.

Astrid blev änka 1918 och hade då sönerna Bengt och Yngve som sedermera ärvde varsin halva av huset.

namnet spanskajukan.

Det var ett hårt slag för Astrid och sönerna. Hur skulle hon klara att försörja sig och dem? Det sägs att Ivans bror förbjöd henne att gifta om sig. Det var ju en brytningstid när det gällde kvinnors självbestämmande. Gifta kvinnor blev myndiga 1921.

Ivan och Astrid hade tagit hand om fosterdottern Carly och hon växte upp här, gifte sig och bosatte sig på Råå. Att vara fosterförälder var ett åtagande med viss ersättning. Ett rörande brev från Astrid till Carlys mor visar hur mån Astrid var om att dottern skulle ha det bra. Av brevet förstår jag att det var viktigt att hennes biologiska mor fick information om hur hennes dotter hade det i fosterhemmet.

Gula Brickan

Förutom att ta hand om de tre barnen hyrde Astrid ut rum och startade ett café med servering i trädgården. Caféet blev känt under namnet "Gula Brickan". Kerstin Bruce, som är ingift släkting till Astrid, tror att namnet kommer av att teglet på huset var gult (från engelska ordet för tegel - brick).

Verksamheten fick litet draghjälp av att Oline Johansen, "Norskan" kallad, på Mårtensgatan lockade många människor till Råå. "Norskan", som ju var danska, hade sjukvårdsutbildning och ryktet spreds om hennes förmåga att bota allehanda krämpor och sjukdomar. Hennes kunder/patienter behövde ha något att äta och

dricka medan de väntade och då var det nära att besöka Astrids café. Ytterligare ett sätt att dryga ut inkomsterna blev att hyra ut rum och sköta om en äldre och sjuklig dam.

Byggmästare Göran Bengtsson hade arbetare som kom från Småland och de blev trogna matgäster hos Astrid.

Skola, danssal och missionshus

Redan 1826 hade man skola på Råå. Smått unikt med tanke på att lagen om allmän folkskola kom först 1842. Med tiden blev det så många barn i folkskolan att man vid sockenstämman 1862 beslöt att de yngsta barnen skulle undervisas för sig. (1858 blev folkskolans åk 1-2 småskola). Då föll valet på Långgatan 49. Även en lärarbostad inrymdes här. Första lärarinnan hette Cecilia Hallberg och kom från Asmundtorp.

Litet senare använde Betelkyrkans

församling lokalen för sin verksamhet medan de uppförde en egen kyrka på Styrmansgatan 14. Den invigdes 1885.

Samtidigt lär samlingsalen ha använts som danslokal. Curt Persson skriver:

"... så måste det ha känts besvärande att nyttja Gula Brickans lokaler för gudstjänst dagen efter att dans och andra profana sammankomster förekommit där."

Men att huset haft dessa användningsområden var förstås före familjen Bruces tid. Huset har byggts till och moderniserats under årens lopp.

Släkthus

Efter Astrids död, 1959, ärvde sönerna var sin halva av huset. Bengts halva överläts så småningom till sonen Jan och hans fru Kerstin. Deras dotter Jenny är nu fjärde generationen Bruce på den här adressen.

Gunilla Gyllerfelt

Astrid Bruce framför huset
(uppfört 1839) hon bodde i
med fosterdottern Carly
och sönerna Bengt och Yngve.
På fotot saknas Yngve.

Källor:
Kerstin och Jenny Bruce
Curt Persson: Om gamla Råå
Harry Perborn Om gamla Råå
Arkiv Digital
Öresundsposten

RUTGERS HÖRNA

Biff Greta

Biff Greta kom till när Greta och Fredrik Odén strax före första världskriget varit i Baden-Baden. Vid ankomsten till Malmö ringde de hushållerskan, meddelade att de skulle komma hem samma kväll och bad henne laga något riktigt gott.

Resultatet blev Biff Greta, en rätt komponerad av kokerskan Lovisa Svanberg, som tillägnade den Greta Odén, maka till källarmästaren på Karlstad stadshotell, Fredrik Odén. Rätten serverades som vickning på Stadshotellet i Karlstad, men fanns aldrig med på menyn.

INGREDIENSER

2 PERSONER

1,5 banan-schalottenlök
250 g ryggbiff alt. oxfile
2 msk fransk senap
1 msk söt senap
2 äggula
2 stora potatisar
Salt och peppar

(Gul lök kan användas i stället för schalottenlök, men ska i så fall brynas och avsvalna innan den blandas med övriga ingredienser.)

GÖR SÅ HÄR

Finhacka löken.

Tärna köttet i cm-stora bitar.

Blanda äggulor, senap och lök.

Lägg till köttet och blanda.

Tärna potatisen i cm-stora bitar.

Bryn först potatisen och håll den varm medan biff/senapsblandningen tillagas. Lägg en klick smör i pannan, och bryn köttblandningen.

Försök forma den till en liten omelett. Ge stekyta och vänd den så att den får stekyta på båda sidor.

Finhacka löken.

Tärna potatisen i cm-stora bitar.

Blanda äggulor, senap och lök.

RUTGERS

HÖRNA

Lägg till köttet och blanda.

Bryn potatisen och håll den varm

Tillaga biff/senapsblandningen

Bryn köttblandning och ...

... forma den till en omelett

Lägg upp på tallrik och lägg till potatisen.

Ben Appétit!

Anna Petronella Möller på Skepparegården

**Nu har turen kommit till dottern Anna Petronella i familjen Möller.
Den här artikeln är den tredje om familjen Möller på Skepparegården.
Del 1 och 2 finns i Museitidningen nr 2 2022 respektive nr 2 2023.**

Födelse och uppväxt

Den 2 juli 1869 föddes Hanna Ulrika Göranssons och kaptenen Nils Fredrik Möllers tredje barn. Det blev en flicka och hon döptes samma dag till Anna Petronella. Hon bars till dopet av sin faster Bengta Hansdotter och tillsammans med hennes man skepparen Peter Möller på No 13, mamsell Anna Christina Jönsson på No 30 Råå och Gustafva Möller på No 13 Råå var de dopvittnen.

Anna har två äldre bröder, Reinhold född 1861 och Gustaf född 1865. När Anna är

tre år föds brodern Frans 1872 och när hon är 6 år gammal föds systemen Helfrida 1875. Knappt två år gammal dör systemen Helfrida av skarlagansfeber.

Anna växer upp som enda dottern i familjen efter att hennes lillasyster avlidit. Hon konfirmeras vid 16 års ålder år 1885. Bröderna går till sjöss tidigt och/eller flyttar hemifrån medan Anna stannar i hemmet med modern.

Många olika adresser på Råå

Från det att Anna föds tills hon är 49 år

gammal år 1918 bor hon i barndomshemmet på Kustgatan 46. Det är den fastighet som senare ska kallas för Skepparegården. Redan 1899 flyttade brodern Reinhold dit med sina två barn från Pålstorp och en kort tid bodde även brodern Frans där med fru och dotter. Efter faderns död 1903 är brodern Reinhold ägare till hemmet. Anna står då som anhörig och hushållerska. År 1918 flyttade hon till Raus nummer 3 kallad "Lillstugan" där hon står som piga och fröken ett år. Därefter är hon skriven i kvarteret Spelet på Luciagatan 3 men år 1921 är hon tillbaka på Kustgatan 46 tillsammans med sin bror Reinhold. År 1927 flyttar Anna till kvarteret Havsfrun på Matrosgatan 14.

Därefter flyttar hon till kvarteret Stallmästaren med adress Luciagatan 5 där hon bor åren 1933-1939. Nästa adress är Rååvägen 65 i kvarteret Korpralen men år 1940 är hon tillbaka i kvarteret Nätet men nu med adress Lübecksgatan 1. År 1949 är Anna mantalsskriven på Romares stiftelse i Maria församling i Helsingborg och den 27 augusti 1954 avlider Anna i en ålder av 85 år. Hon är begravd på Råå kyrkogård i familjegraven där även hennes föräldrar och bröder vilar.

Livet som hemmadotter

Anna gifter sig aldrig och hennes titlar/civilstånd genom åren är dotter, anhörig, hushållerska, piga, ogift, fröken, före detta hushållerska och ogift kvinna. Anna är vad man kallar en hemmadotter, även om hon aldrig står omnämnd som det i kyrkoböckerna. En hemmadotter är en dotter som bor kvar hemma, det vill säga inte är i tjänst hos någon annan efter att hon konfirmerats. Vad innebar det då att vara hemmadotter och vad mer kan man få veta om Anna Petronella Möller? På Råå museum finns en brevsamling bevarad från familjen Möller och genom breven kan

man få en bild av hur livet såg ut för Anna. Hon brevväxlade flitigt med sina bröder och andra släktingar, bland annat kusiner.

När hon fyller 17 år blir hon gratulerad av några Hökarödsbor med följande rader

"Hökaröd d 1/7 1886

"Kära Anna!!

*Många, ja oräkneliga, äro de välgångs-
önsknningar jag sänder dig med dessa små
blommor. Det vore godt, du alltid måtte få
åtnjuta samma glädje och trefnad, som du nu
har i ditt hem hos din mor."*

Anna syr en tidningshållare till brodern Gustaf och lagar kläder både till fadern och bröderna och i breven från Gustaf kan vi läsa följande

"Hull 19/3 1891

Älskade Syster

*Något söndrigt tyg har jag icke med undantag af
några ullskjortor, men de äro så slitna, så de äro
knappast värda att reparera."*

"Hull 12/4 1891

Älskade Moder & Syster

*Tack för korfarna och andsidan de smakte bra,
äfven tack för tidningshängaren hvilken var
riktigt treflig."*

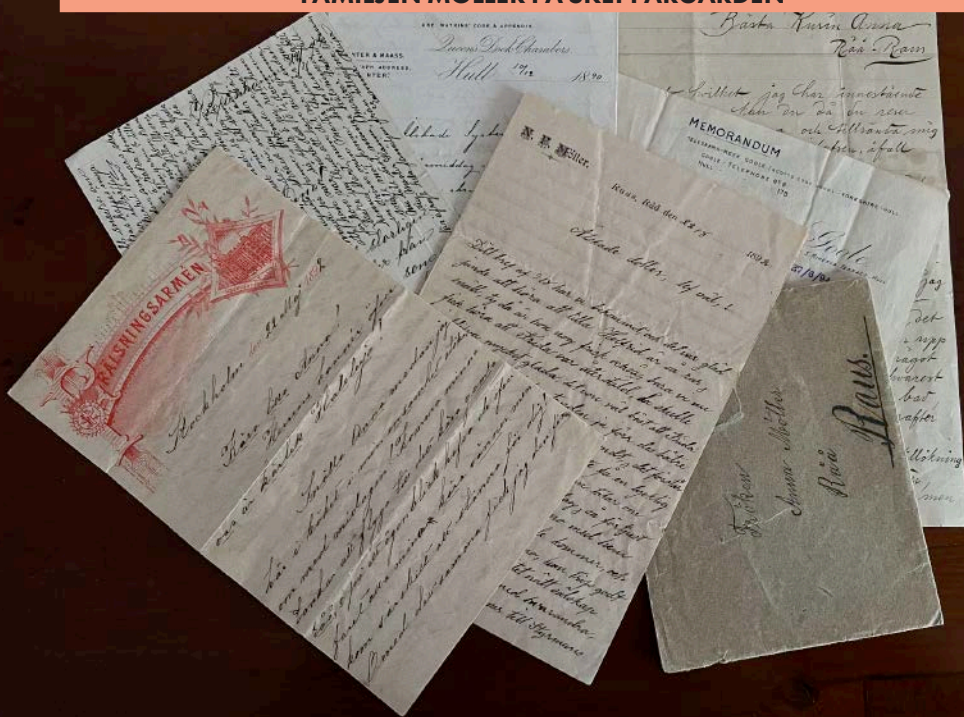
Brodern Frans skriver till Anna och ber om hjälp med tvätt, strumpor och byxor.

"Göteborg den 16/4 1897

Syster Anna!

*Tvätta dem kragarne som ligger i lådan så skall
jag få dem då vi kommer ner, Skicka strumpor
samt några par gamla byxor med styrman
på Falken som går på Söndag förmiddag
från Helsingborg så kan jag gå och hemtat på
Måndag"*

FAMILJEN MÖLLER PÅ SKEPPARGÅRDEN

När brodern Reinhold behöver hennes hjälp i Göteborg när hans hustru Alfrida och lilla dotter Helfrida är sjuka ställer Anna upp och reser dit och tar hand om både svägerskan och brorsdottern. Reinholds son Erik får bo hos farmor på Råå medan Reinhold är till havs. Modern skriver till Anna och vi läser följande

"Raus Råå den 22/8 1892

Älskade dotter, lef väl!

... glädjande att höra att lilla Helfrid är så rar och snäll, ty då är hon nog frisk också, bara vi nu fick höra att Frida var återställd, då skulle vi blifva mycket glada, det vore väl bäst att Frida låt uttaga den sjuka tanden... "

Brodern Reinholds hustru Alfrida avled endast 31 år gammal 1893 i Göteborg och då flyttade Reinhold med barnen Erik 6 år och

Helfrida 2 år ner till Pålstorp. Vem tar hand om barnen när han är till sjöss? Jo självklart är det modern och systern som tar hand om dem. Här skriver Anna till sin bror Gustaf

"Ramlösa brunn 11/7 1895

Älskade broder!

Hjertligt tack för gratulationen och presenten på födelsedagen, Selma och Nanny (kusiner) kom här upp på eftermiddagen, så dagen förflöt lugnt och stilla. Om söndag skall Mor och jag och de små resa till Helsingborg och råka Reinhold. Många helsningar ifrån Mor Erik och Frida till dig och Frans, vi hoppas att di lyckligen är framme om söndag, sist är ni hjertligt helsad afer Syster Anna"

Laga mat hörde så klart till en hemmadotters göromål men det var inte lika lätt och behändigt som idag med mikrovågsugn,

airfryer, vattenkokare, elspis och ugn. Någon vattenledning fanns inte heller utan vatten fick hämtas utomhus vid pumpen. Att hemmet var trivsamt och synnerligen trevligt att gästa framkommer av flera brev och det är säkerligen moderns och Annas förtjänst. Här kommer ett utdrag från ett brev från Annas kusin Emma som arbetar som piga i en familj i Köpenhamn.

"Köpenhamn 27/11 1893

Käraste Anna!

jag vill nu genom dig bringa min snälla Moster Hanna såväl som dig min hjärtligaste tack för all visad vänlighet och deltagande jag rönt under min vistelse på Råå, i synnerhet sednaste sommarn då man stod utan stöd och hem och blef trängd på alla sidor då var det alltid så skönt och qvista ner till er ty det var kärlek och upprigtighet som blef mig bevisad, derför håller man också mera af Möllers familjen än någon af ens andra anhöriga.

...så har man också många bekvämligheter vattenledning i köket, tänker så ofta på Moster Hanna då jag vrider på kranen, så skulle hon ha de med sina dåliga händer, behöfver aldrig bli ?smiten? ty vi kokar vid gas endast tänder en sticka har man fyr och så gesvint som de kokar kan du inte tro"

Anna får också ombesörja flera bank- och penningärenden till sina bröder och andra släktingar. Ofta fick hon resa in till Helsingborg för att ombesörja detta. Här är utdrag från kusinen Fredriks brev.

"Hull 27/8 1894

Bästa kusin Anna

Med detta beder jag om du vill vara god och sända mig Fem pund - circa Nittio kronor - , vexeln får du på Skånes Bank...

Vänligen F Meijer"

"Danzig 11te Juni 1895

Bästa Kusin Anna

Som beloppet, hvilket jag har innestående i banken, är så ringa, kan du då reser in till staden uttaga samma och tillsända mig det, ty så har man det på platsen, ifall man skulle behöfva det nödigt."

Brodern Frans skriver

"Sätt in dem 80 kr då ni får dem. Har ni fått dem 25 af assuranzen? så sätt in dem också."

Anna vårdade också båda sina föräldrar i hemmet när de blev gamla. I Helsingborgs Dagblad skriver man att fadern vårdats av en vuxen dotter, som tillsammans med två söner *"stå sörjande vid hans bår"*. Båda sönerna nämns med namn och titlar och till och med sonen Gustaf som är avliden nämns med titel medan Anna inte ens nämns med namn. I faderns bouppteckning redovisas en indestående lön på 500 kronor till dottern Anna Petronella för den tid hon haft omsorg om föräldrarna. Detta motsvarar 33.636 kronor i dagens penningvärde.

Självklart vårdar Anna sina föräldrars grav på Råå kyrkogård där även brodern Gustaf är begravd. Anna tar också hand om kusinen Emmas gravställe efter att hon avlidit i december samma år som hon skrev brevet från Köpenhamn endast 27 år gammal. Emmas bror kusin Fredrik är tacksam.

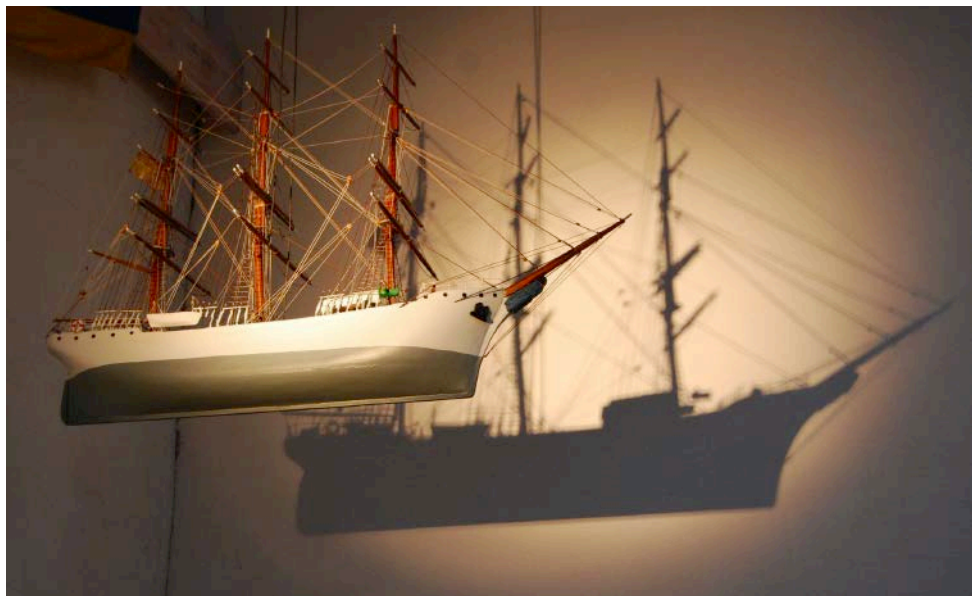
"London Söndag 13 Nobr 1898

Kära Kusin Anna!

Det är mycket snällt af dig, att du håller Emmas graf i ordning."

Väckelserörelsen på Råå

Väckelserörelsen tillhörde tillsammans med nykterhetsrörelsen och arbetarrörelsen de tre klassiska folkrörelserna, alla från 1800-talets mitt. Vid 1800-talets början

fanns i Sverige en enda kyrka, med monopol på förkunnelsen. Vid århundradets slut kunde våra förfäder välja mellan flera olika trossamfund. En frikyrka är ett kristet trossamfund som grundar sig på frivillig anslutning till församlingen genom personlig bekännelse. De hade sin storhetstid under 1930-talet. Därefter har antalet medlemmar stadigt minskat. Bara för ett tjugotal år sedan fanns fem olika kyrkor på Råå men nu har flera av kyrkorna sålts till privatpersoner.

Frälsningsarmén startade i Sverige 1882 och på Råå 1889. De upphörde med sin verksamhet 2014 efter 125 år. Möteslokalen pryddes av ett votivskepp - en fullriggare - byggd av Anders Peter Persson vid namn Hanna Ouchterlony. Det var hon som grundade Frälsningsarmén i Sverige. Detta skepp finns att beskåda i båthallen på Råå museum. Annas kusin Fredrik beskriver frälsningsarméns midsommarfirande 1889 i ett brev till Annas bror Frans.

”Du kan tro att Midsommardagen hade frälsningsarmén en stor fest de tågade genom gatorna med sång och musik ner till Ola Holms båtbyggerihus, der de höllo möte; Jöns Peter Schönberg, Sven Petters Anders m fl bland di värste källringarne är frälsta, så att här är så tyst och stilla om quällarne.”

Det finns ingen anteckning att Anna tillhörde någon frikyrka i kyrkoböckerna men några brev indikerar att Anna tillhörde Frälsningsarmén redan från cirka 22 års ålder. Här är ett utdrag från ett av breven, från Gustaf i Frälsningsarmén.

*”Frälsningsarmén
Stockholm den 22 Maj 1892
Kära lilla Anna!
Herrens bannér öfver oss är kärlek Haleluja!
Snälla Anna medan jag här i köket i min
ensamhet stökar om med middagen! Kommo
minna tankar att flyga till dett kära gamla
Råå, och på ett ögonblick hafva de öfver faret*

alla mina kära vänner, men kom särskilt att stanna för dig! O med dett samma fick jag den fina iden att skrifu ett litet bref till dig! O på samma gång kom jag att tänka på att det i dessa dagar vist är ett år sedan, du af nåd och kärlek från den trofaste fadren blef frälst! Jag önskar att Gud välsigne dig på din första års födelsedag! Ja må fadren kärlek och välbehag alltid hvila öfver dig! O må Guds ord förblifva dina fötters lyckta och ett ljus för hela din vandring genom denna mörka verld! Såväl som för oss alla, gifve Gud! Att alla vi som nästan samtidigt sade synd och verld farväl för evigt! Mätte bli Gud trogna, vårda våra själar, men icke för godt akta vårt lif om Gud så fodrar! Säkert skall du då hans välbehag komma att hvila öfver oss, och vi skola då om icke för mötas inför din hvita tronen Haleluja Ja hela vårt lif är en kedja utaf försakelse, bekymmer o. d.

Jag för min del har under denna korta tid sedan jag lemnade er fått erfara ganska mycket. Jag har fått sett hur vexlande lifvet är, och mången gång har jag ställt mig inför Gud och frågat är jag verkligen din tillhörighet fader kär!

Jag takar Gud mången gång att jag är frälst, när jag ser nöd uselhet och elände af alla slag!

Man behöfver ej gå långt för att få se de samma nej och nej det ter sig öfver allt.

Jag undrar mycket öfver hur ni befinner er derhemma, i dag har ni väl förmodligen varit på kapellet, eller helgelsemötet.

Jag undrar om ni åter blefne äro alla i ett sällskap än?"

En annan person vid namn Mander skriver till Anna med följande rader

"Helsingborg d 30 Sept 1893

Anna Möller Råå

Kära Syster i Herren!

Du är visserligen mycket dristigt af mig att skrifu till Eder, aldenstund vi icke känna

hvarandra något vidare, men som orsaken till min skrifvelse icke hvilat på egoistiska grunder, så har jag känt mig föränlåten att sända Eder några rader, uttryckande min ledsnad för det ni icke kunde göra de andra systrarne sällskap hit i Söndags, synnerligast? som jag skriftligen uppmanande er kusin Selma - att helsa Eder välkommen.

Jag har stor medömkan för Eder. Jag önskar att den dagen snart må randas, då ni blir kvitt allt som binder? och bedröfvan.

Bättre tider väntar oss, Anna. Jesus smärtorna man, han som var förtrogen med lidandet; han, ingen annan, kan hjälpa. Jordiska band skola lösas, om icke förr, då Jesus kommer. O, vår älskade Jesus vår bäste vän! Han kan sprida ljus i den mörka natten. Han är den klara morgonstjärnan. Tack Jesus.

... Förlåt min dristighet. Jag erkänner viligt, att Jag handlat framfusigt, då jag vågat uppvakta Er med mina rader, men som jag har att beräkna den systerliga anden, så hoppas Jag i alla fall det bästa. Eller hur?

Glöm ej! Vid Jesu hjärta är det lugnt trots stormarne på jorden. Mörkt på Jorden, men ljus i himmelen. Där, Anna, blir det bättre...

Till sist tillönskar jag Eder all Guds rika frid och välsignesle, af honom, som "syntes i busken"

I Eder bedröfvelse deltagande ?? Mander

PS Omtala för ingen denna skrifvelse.

För min skull gör detta. Jag tror ni gör det.

Frid Anna DS"

Detta är vad jag har kunnat forska fram om Anna Petronella Möller. Hon har inte gjort några stora avtryck i vanliga källor men tack vare brevsamlingen på Råå museum får vi veta mer om henne och hennes liv.

Karin Andersson

Artikeln med fullständiga referenser finns på Råå museum

Stina Olssons minnen:

Fyra generationer kvinnor på Råå

Stina Olsson var en "hel Rååbo" dvs både far- och morföräldrarna var födda på Råå. Hennes dotterdotter Bodil deltog i kvinnogruppens arbete och intervjuade sin mor för skriften "Kvinna på Råå".

Farfars mor och farmors mor

Stina Olssons farfars mor Hanna Magnusdotter hade anor från Kvistofta men var född på Råå 1814. Hon blev fiskaren och skepparen Ola Svenssons första hustru och bodde vid dåvarande Salthoen.

Stinas farmors mor var Cecilia född Nilsdotter 1825 och gift med Göran Svensson. Hon bodde på Missonsgatan 2. Som änka hade hon en lärarinna, fröken Jönsson från Råå Södra skola, som inneboende hos sig för att få lite sällskap.

Hennes barnbarn, fiskaren Harry Göransson, berättade att han ofta sprang in till sin farmor för att få tunna pannkakor, för hemma hade man bara tjocka. De tillhörde Råå missionshus och när Harry varit i söndagskolan fick han ofta hämta hem sin farmor på söndagsmiddag. De sista åren bodde Cecilia hos sin dotter på Kaptensgatan 6. Hon avled 1921.

Cecilia Nilsdotter

Farmor Bengta Olsson

Stina Olssons farmor var Bengta Olsson, född Göransdotter (1853 - 1924). Hon föddes i huset på Missiongatan 2, vilket senare såldes till Råå museiförening för 7000 kronor. Hon gifte sig 1878 med fiskhandlaren Sven Olsson, som importerade fisk från Danmark. Han

Bengta Göransson enligt texten på bilden, men i brödtexen Bengta Göransdotter och Bengta Olsson, kärt barn har många namn.

Kaptensgatan 6. Här bodde Stinas farmors mor Cecilia hos sin dotter Bengta.

hade en bod vid hamnen, men kontoret hemma i bostaden vid Kaptensgatan 6. Hos farföräldrarna hade man jungfru, delvis beroende på att Bengta Olsson hade mycket besvär med ischias och stundtals var riktigt dålig. En jungfru fick ungefär 15-20 kronor i månaden och fick verkligen slita för pengarna. Hon hade knappt nån fritid heller.

När Stina var barn firade man julafton hemma hos farmor och farfar på Kaptensgatan. Man åt alltid kokt torsk, aldrig lutfisk. Där fanns alltid gran som stod i det lilla rummet, för bara om juldagarna hade man värme på inne i "salen". Där fanns två små element och man eldade i en "pottugn*", som fanns på väggen ut mot köket. Det var alltså bara vid speciella tillfällen som man använde den. I salen hade man en stor vit kyrka av gips och den hade man tänd hela julen. I köket hängde girlander av papper i taket.

Mormor Botilda Nilsson

Stina Olssons mormor hette Botilda, född Jönsdotter (1848 - 1920). Hon fick sex barn med maken Sven Peter Nilsson, som ägde ett varv nere vid hamnen. Där byggdes bl a Bore, som blev den första kvassen som utrustades med motor, och kvassen Wasa, som finns som modell på museet. Botilda och Sven Peter bodde på Lybecksgatan. Stina fick i många år sig berättat av gamla rååbor att så gott bröd som hennes mormor bakat, det hittade man ingen annanstans. Senare flyttade Botilda Nilsson med hemmadottern Emma till sin son Johan i Lysekil och senare Norrköping, där hon också avled.

Mor Betty Olsson

Stina Olssons mor var Betty (1879 - 1938), gift med Nils Olsson. Han var vid pension-

*Kakelugnen har sitt ursprung i de så kallade pottugnarna som ursprungligen bestod av ugnar med krukor inmurade i ugnsväggarna. Genom att uppvärmd luft stannade kvar i krukorna fungerade dessa som värmemagasin (Wikipedia).

eringen tullöveruppsyningsman inne i Helsingborg. Stina hade en bror Sigurd (Sigge) som föddes 1907, och Stina föddes 1909.

Familjen bodde i en tvårumslägenhet på Tågaborg. Från 1920, då mormor Botilda dött, bodde också Bettys syster Emma hos dem. Stina och hennes mor gick ofta till badhuset för att bada karbad. De fick bada i samma kar. Badhuset låg snett emot Rådhuset.

Julbadet mindes hon mycket väl, för då stod det en doft av brunkål runt alla människorna.

År 1924 flyttade Betty och Nils Olsson till hans föräldrahem, Kaptensgatan 6 på Råå. Moster Emma följde med och dessutom bodde farfadern Sven Olsson hos dem sedan han drabbats av hjärnblödning och blivit änkling. Man lät dra in vatten i brygghuset. Innan dess hade man haft en vattenpump och fick handpumpa allt vatten till tvätten.

Betty lagade mycket mat. Hon hade alltid hemmagjord medvurst, kokekorv och

sylta till jul. Ingen hemhjälp hade hon, men däremot tvätthjälp.

På nyårsafton gav de vuxna alltid varandra varsin 25-öring, som de virade in i papper och hade i börsen hela året för att aldrig vara utan pengar. På nyårsdagen var det mycket viktigt att det första man åt på fastande mage var ett äpple. Detta skulle göra en frisk hela året.

Bettys systrar - från Råå till Los Angeles

Betty hade fem syskon. Moster Emmas (1887 - 1953) första arbete var att städa på Ramlösa Kuranstalt. Senare arbetade hon på Resia på Kullagatan, där hon så småningom avancerade till förestånderska. I samband med att hon började arbeta på Resia flyttade hon in till Helsingborg.

Två av systrarna, Anna och Sigrid, hade en liten affär, där de sålde garn och band m.m. och troligen också stickade till folk. De öppnade först i föräldrahemmet och senare på Rååvägen, ovanpå Wille Toffelmakare. De åkte båda till Amerika 1913 och bosatte sig först i Houston och senare i Los Angeles, där de båda gifte sig. Sigrid var hemma en gång omkring 1950 och dog strax därefter. Anna, som hade avlidit tidigare, var aldrig tillbaka i Sverige. Moster Emma var i slutet av 1940-talet här och besökte sina systrar. Då tog hon båt från Göteborg över till USA. Jag minns att vi alla var inne och vinkade av henne och gav henne blommor på ångfärjestationen i Helsingborg.

Innan moster Emma skulle åka över, hade hon nere på Kaptensgatan beställt ett rikssamtal över till sina systrar. Jag (Bodil) minns så väl hur moster Emma grät när hon för första gången på 35 år skulle få höra sina systrars röster. Detta samtal satt hela familjen och väntade på en hel eftermiddag. Alla var mycket spända av förväntan och jag och min syster Agneta hade fått stränga order om att

Betty Olsson

gå ut ur rummet när samtalet kom. Det var rätta kontakter med telefonisten, men tyvärr kom aldrig samtalet till stånd.

Anna och Sigrid brukade skicka paket till oss. Jag kan fortfarande se för mig de stora ljusblå kaffeburkarna från Maxwells kaffe. Agneta och jag fick också var sin fin docka av dem, modell Shirley Temple. När jag var liten skickade de massor av fina klänningar.

Stina räddas (?) av Skävergumman

När Stina var liten blev hon väldigt sjuk. Trots alla läkarbesök så såg det inte ut som om hon skulle klara sig. Den äldre generationen ville då tvunget att man skulle anlita Skävergumman, fru Inez Nilsson, som bodde på Drottninggatan, ända ute vid Pålshöj. Man fick betala för skjutsen för att hon skulle komma, men väl där lovade hon att göra Stina frisk. Hon blev mätt med ullgarn, som sedan bands om armarna på henne. Tre gånger kom Skävergumman. Sedan skulle bandet brännas upp och ätas av den sjuka. Mor blev frisk och många med henne. Även många läkare skickade sina familjer till henne, och så hade även den doktorn gjort som till största delen skött mor. Han erkände detta, när mormor lite förläget berättade för honom att de anlitat henne. Skävergumman verkade ända fram till 1950-talet.

Tonårsflickor på 1920-talet

Stina gick först fyra år inne på Lundbergs flickskola på Storgatan i Helsingborg och därefter två år på Raus högre folkskola (numera riven) ute vid kyrkogården. Hon var 15 år gammal när man flyttade till Råå.

Stina och tre av hennes väninnor samlades varje lördagskväll i föräldrahemmet, där man för övrigt var mycket. Där skulle moster Emma lägga en stjärna för dem innan de gick upp till Råå Hotell. Däruppe höll alltid fru Osterman bord till dem och det kostade

ingenting i inträde, utan man tog en kopp kaffe med bröd, som gick på 80 öre, och så gav man alltid de 20 örena i dricks.

På söndagarna samlades man också oftast på Kaptensgatan och då hade mor Betty alltid nybakad sockerkaka till eftermiddagskaffet. Därefter brukade man vandra fram och tillbaka på Rååvägen. Där gick alla, berättade Stina, och det var ett sätt att träffa andra ungdomar. Innan man gick ut fick man måla sig i smyg, för ingen av föräldrarna tillät att man gjorde det. Inte heller fick de permanenta sig. Mitt i salen fanns en stor spegel och där tillbringades långa stunder innan de begav sig iväg.

Stina berättar att hon inte fick någon sexualupplysning, varken i skolan eller hemma. Hon fick sin mens när hon var 15 eller 16 år gammal och man pratade aldrig om det. Man stickade själv sina bindor, som man kallade stoppdugar, i ljusvekegarn med patentstickning. Sedan hade man band i dem, som man gjorde fast vid ett gummiband i midjan.

Stina och Valdemar Olsson

Stina gick mycket på Råå Hotell och dansade och där träffade hon också sin Valdemar, född 1905. De gifte sig 1935 och flyttade då in på Öresundsgatan 18 ute i Planteringen.

Valdemar var lantbrukarson ute från Bårslöv. Han var först anställd vid Tellus och senare vid Spårvägen, där han blev pensionerad i samband med högeromläggningen och spårvagnens försvinnande i september 1967.

Stina arbetade först hos Gyllanders Färg- och Materialaffär på Rååvägen och senare inne på Resia vid Gustav Adolfs torg. När hon gifte sig 1935 fick hon sluta sin anställning, för man ville inte ha gifta kvinnor. Motiveringen var att gifta kvinnor hade så mycket intresse i sina hem att det inte fanns mycket över till arbetsplatsen.

Stina Olsson

År 1938 föddes jag Bodil och 1944 min syster Agneta, nu gift Lyle och bosatt i San Fransisco sedan 1968.

År 1947 övertog Stina och Valdemar Kaptensgatan 6, Stinas föräldrahem. Nils Olsson bodde hos sin dotter tills han dog i cancer 1949. Vi hade innan dess bott i Råå varje sommar och haft morfar boende hos oss på vintrarna, i vår lilla tvårumslägenhet, för då frös vattenledningarna ofta där ute.

Ett varmt och öppet hem hos Stina

Jag minns mitt föräldrahem som mycket öppet och alltid med folk i köket. Alltid tittade någon in och kaffepannan kom på. Morbror John (Gyllander) kom ofta på besök på kvällarna. Eftersom han var nästan blind fick jag eller någon annan följa honom hem. Så hade vi faster Anna (Jönsson från Kustgatan), tant Magda nere från hamnen och så tant Blenda och min fars faster Kristina och Bengta Olsson. Ofta fick jag eller Agneta springa iväg med middag till Bengta och Kristina, och för att hålla den varm hade vi den invirad i tidningspapper.

*Nedskrivet av Bodil Holmqvist
i september 1992. Förkortat och
lätt bearbetat av red.*

INFO-SIDAN

ÖPPETTIDER OCH AVGIFTER VÅREN 2024

3 mars - 21 april

Söndagar kl. 14.00 – 17.00 (Påskdagen stängt)

1 maj – 24 september

Tisdagar – fredagar kl. 11.00 – 17.00 (Midsommarafton stängt)

Söndagar kl. 13.00 – 17.00

Program söndagar kl. 15.00

3 mars Film med Ulf ”Nocke” Göransson
”Världens längsta resa till Snekkersten för att köpa brännvin”

10 mars Harry Perborn. Kalmariten som blev rååbo
Bengt Magnusson berättar

17 mars Stackaresidan. Historik med film, bilder och prat
av Mariann Mattson, Hans-Ingvar Green och
Rolf Jonasson

24 mars Decauevilljärnvägen HRRJ - Det lilla spöket.
Mona Green berättar

7 april Barnmorskor och barnafödande förr
Elsa Lena Ryding berättar

14 april Meddelas senare

21 april Mina 40 år med Råå museum.
Film med Ragnar Thornberg

Se för övrigt program på museets hemsida www.raamuseum.se

Hemsidan uppdateras fortlöpande.

Datorer finns på biblioteken, där man kan få hjälp att hitta rätt.

OBS! Anmäl ev. adressändring!

Entréavgifter

Vuxen 100 kr

Med kulturkort 70 kr

Med CSN-kort 60 kr

Fri entré för barn under 18 år

och medlemmar i Råå museiförening

Guidade grupper

Grupper tas emot hela året efter överenskommelse

Skolklasser har specialavtal

Guidning beställs på info@raamuseum.se eller 042-26 11 31

Kontakt

Råå museum för fiske och sjöfart,

Museiplanen 1, 252 70 Råå

Epost:

info@raamuseum.se

Telefon:

042-26 11 31

Bankgiro:

5601-4681

Kultur
ett nöje och ett måste

För mer information
och nyheter kolla hemsidan
www.raamuseum.se

RÅÅ MUSEIFÖRENINGIS STYRELSE

Hans-Ingvar Green, ordförande

Ulf Swanstein, vice ordförande

Gunilla Kittel, kassör

Eva Bråvall, sekreterare

Lars Wallin – Elsa Lena Ryding

Britt Siversson Holmén

Lisbeth Råvik

Rutger Lindblad – Rolf Jonasson

Marianne Sellergren

KALLELSE

ÅRSMÖTE!

Årsmöte för Råå museiförening
hålles i RHSS lokaler, Västindiegatan 30,
torsdagen 21 mars kl 19.00.

Årsredovisningen kommer att finnas tillgänglig
på årsmötet, på museet och på hemsidan www.raamuseum.se

Föredrag och förtäring kostar 50 kr.

REDAKTIONSÅRD:

Elsa Lena Ryding, Gunilla Gyllerfelt, Stina Norling och Britt Siverson-Holmén.